మనమెప్పుడో...!

అట్టాడ అప్పల్నాయుడు

కథ

చీకటి తెరలను చింపుతూ, పొద్దు పొడుచుకొస్తున్న వేళ- తీతువుపిట్ట, నా పడక మంచం యెడమ వేపు, అల్మరాలోంచి కూత కూసింది.

తీతువుపిట్టగదా- పొద్దున్నే, యేదో చావు కబురు చెప్తాదేటో? దెస్ట! తియ్యకు. కుయ్యనీ. పడక మంచమ్మీంచి లేచి, పాచి మొకంతోటి, ఒళ్లు కదలని వయ్యారపు వాకింగుకెళ్తావుగదా? యెళ్లొచ్చీసి, మొకం కడిగేసి, పెళ్లమిచ్చిన టీనీళు తాగుతా, దినపత్రిక తీసి పాడువోర్తలు చదువుతావు గదా- అప్పుడు తీతువుపిట్ట మళ్లా కూస్తాదిలే. అప్పుడు తీద్దువులే- అనన్నాది మనసు. ఆగిపోయేను. తీతువ గూడా ఆగింది.

కొద్దిసేపు పోయేక, మళ్లీ రెండు కూతలేసింది. లేవబోయేను. మళ్లీ ఆగిపోయింది. బద్ధకంగా, మంచమ్మీదనే దొర్లేను. తీతువ, మళ్లీ కూయసాగింది.

"...తలదగ్గిరెట్టుకున్నావు. అంత గోల జేస్తంది, యినబడ్లేదా? చెవుడుగాని వొచ్చిందేటి? పెళ్లంగోస యెలగూ యినబడదు. సెల్ గోసా యినబడదా?" మా ఆవిడ, తీతువ అప్పలాగా కేకలేసింది.

తియ్యవోయ్. పొద్దు పొద్దున పెళ్లంతోటి జగడమెట్టుకోకు. పొద్దల్లా గుద్ద మాడిపోద్ది- అనన్నాది, మనసు. సెల్ తీసేను.

అవతల నుంచి- చావు వార్తే!

క్షణం క్రితమేనట, టీవీలో స్క్రోలింగవుతోంది చూడమంది. తర్వాత... కీ...కీ...గుర్, గర్...కట్!

ఆందోళనతో- హాలో, హాలో సెల్‌లోకి చూస్తూ, పలికేను.

"... మీ తమ్ముడు పన్జేసే కంపెనీగాని మూస్సేరా? ఉజ్జోగం ఊడిపోయిందా, యేటి?" మా ఆవిడ, నా ఆందోళన గమనించి అడిగింది.

ఉదయానేగానీ, రాత్రి నిద్రబోయే ముందుగానీ- మా అక్కో, తమ్ముడో, చెల్లెల నుండో- అపుడపుడూ అలాంటి ఫోన్లే వొస్తాయి.

ఎవరు చనిపోయేరో- చెప్పేను.

"...రామ... రామ..." అంది ఆవిడ.

"...టీవీ యెయ్యి. స్క్రోలింగిస్తన్నట..." అన్నాను.

"...దిక్కుమాలిన కరంటు వుందేటి? పొద్దూరకముందే- పోనాది, కరెంటు గండలకి రాదు చావు..." గొణిగి, వంటింటికి నడిచింది.

పొద్దున్నే యిలాంటి వార్తలు వింటే- కరెంట్ వాడికే కాదు, పాలవాడికీ, పనిమనిషికీ, పక్క పోర్షన్లో నున్న యింటి ఓనరుకీ, గవర్నమెంటు ఓలు మొత్తానికీ- చావు రాలేదని, రుసరుసలాడ్తుందామె.

కళ్లు మూసి, అలా నిస్సత్తువగా కూచున్నాను. కళ్లల్లో- 'భాస్కర్రావు' కదిలేడు. నవ్వుతున్నట్టు, నదిలో ఈత కొడ్తున్నట్టు, నదీనదాలూ ఎడారులూ మన కడ్డంకి- అని నడుస్తున్నట్టు, యే నాటకంలోని డైలాగునో పలుకుతున్నట్టు కళ్లల్లో కదుల్తున్నాడు! అంతేగాని, రోగంతో బాధపడ్తూ, ఆసుపత్రి బెడ్ మీద వున్నట్టు కన్పట్టం లేదు.

అతనికి రోగం అబద్ధం...!

ఔనా, మరి మరణం? మరణవార్త...?

భాస్కర్...! భాస్కర్...!

నర్రెంక సెట్టు కింద- నరుడో భాస్కరుడా..!

ఇంతలో- చెల్లెమ్మా? బావ లేచేడా? వార్త తెల్సిందా అని ప్రశ్నిస్తూ, నర్సింగరావొచ్చేడు.

నర్సింగరావూ, నేనూ ఒకే యీడువాళ్లం. నా మీద కాస్త తెలుపూ, యెత్తూ యెక్కువుంటాడు. చాన్నాళ్లు నాటకాల్లో వేషాలు వేసేవాళ్లం. నర్సింగరావు- కొడుకు పాత్ర వేస్తే- అతడికి తండ్రో, మామయ్యో వరసయ్యే పాత్ర, నేను వేసేవాణ్ని. ఈ చనిపోయిన భాస్కరుడే- డైరెక్టర్. పాత్రధారుల ఎంపిక భాస్కరుడిష్టం.

నర్సింగు నా ప్రక్కగా వచ్చి కూచున్నాడు. తలలు వేలాడేసి కూర్చున్నాం. కాసేపయ్యాక వొకరి కళ్లల్లోకి మరొకరం చూసుకుంటే- కళ్లల్లో భాస్కరుడి జ్ఞాపకాల కాల్వలు పారుతున్నాయి...

హైస్కూల్‌లో ఎస్సెస్సెల్సీ ఆఖరి బ్యాచి మాది. భాస్కర్- మా ఎస్పీయల్. ఎస్సెల్సీ ఆఖరి పరీక్ష రాసేసి, పరీక్ష గదిలోంచి బయటికొస్తూ- భాస్కర్రావు పెన్ను విదిలించేడు. రాఘవరావు మాస్టారి తెల్ల లాల్చీ వీపు భాగమ్మీద- భారద్దేశ పటం పడింది. భయం భయంగా మేం వెనక నడుస్తున్నాం. ఎవరో రాఘవ మాస్టార్ని పిలిచేరు. ఆయన వెనుదిరిగితే- మేం కన్పించేం. చేతిలో పెన్నుతో- భాస్కర్.

"...భారద్దేశ పటమా. ప్రపంచ పటమా, పడింది?" ప్రశ్నించేరు మాస్టారు.

"...మేప్ పాయింటు కొశ్చినేదీ యివ్వలేదు మాస్టారూ..." బుద్ధిగా భాస్కర్.

"కొశ్చిన్ పేపర్లో కాదు నాయినా, నా చొక్కామీద...?"

తల తిప్పి, కిసుక్కున నవ్వుతూ, మా వేపు చూసేడు, భాస్కర్.

"నే...నే...నేను... కా... కాదు మేస్టారూ..." భయపడ్తూ చెప్పేను.

"...యేదీ, నీ పెన్ను చూపు. కేప్ తీసి

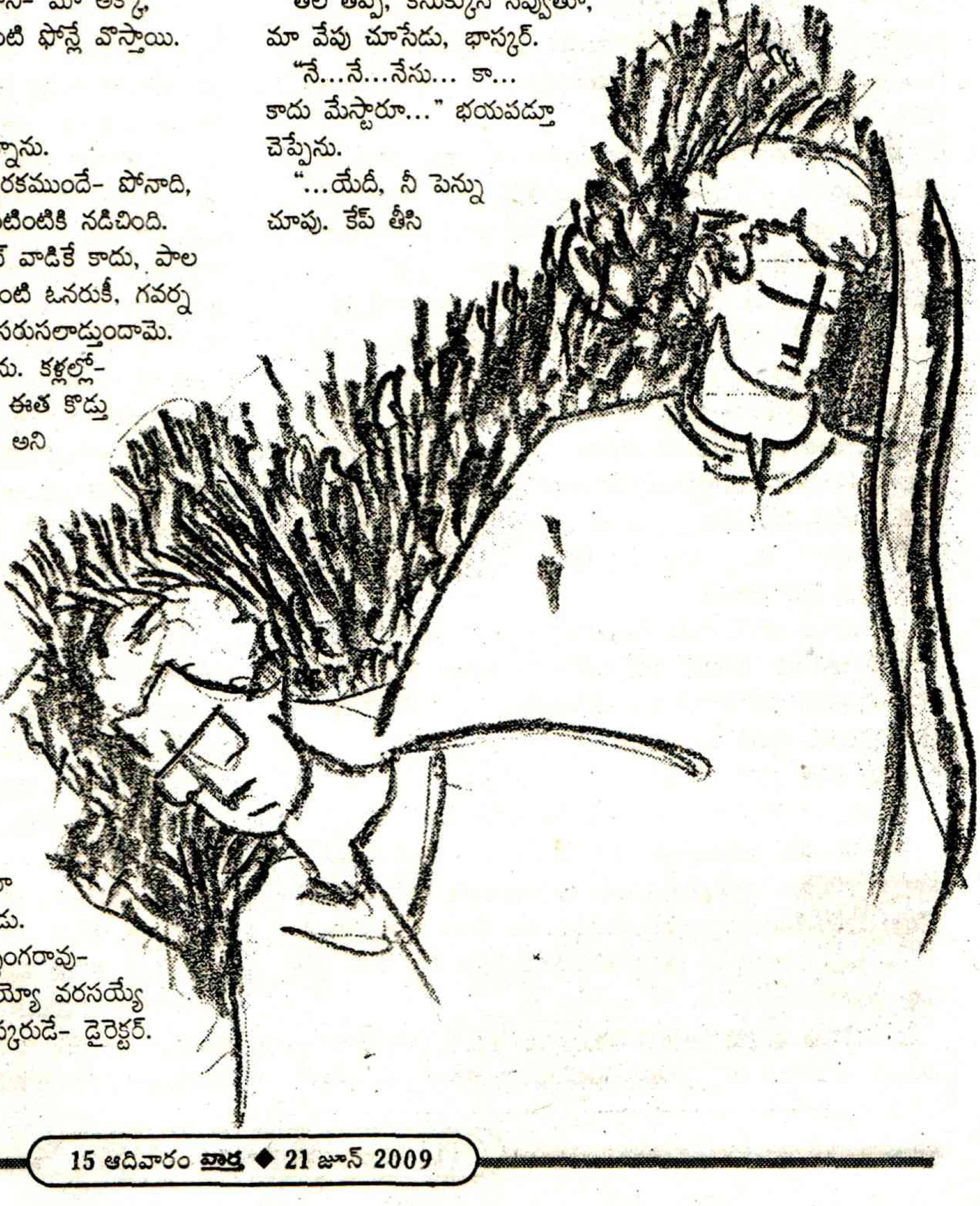

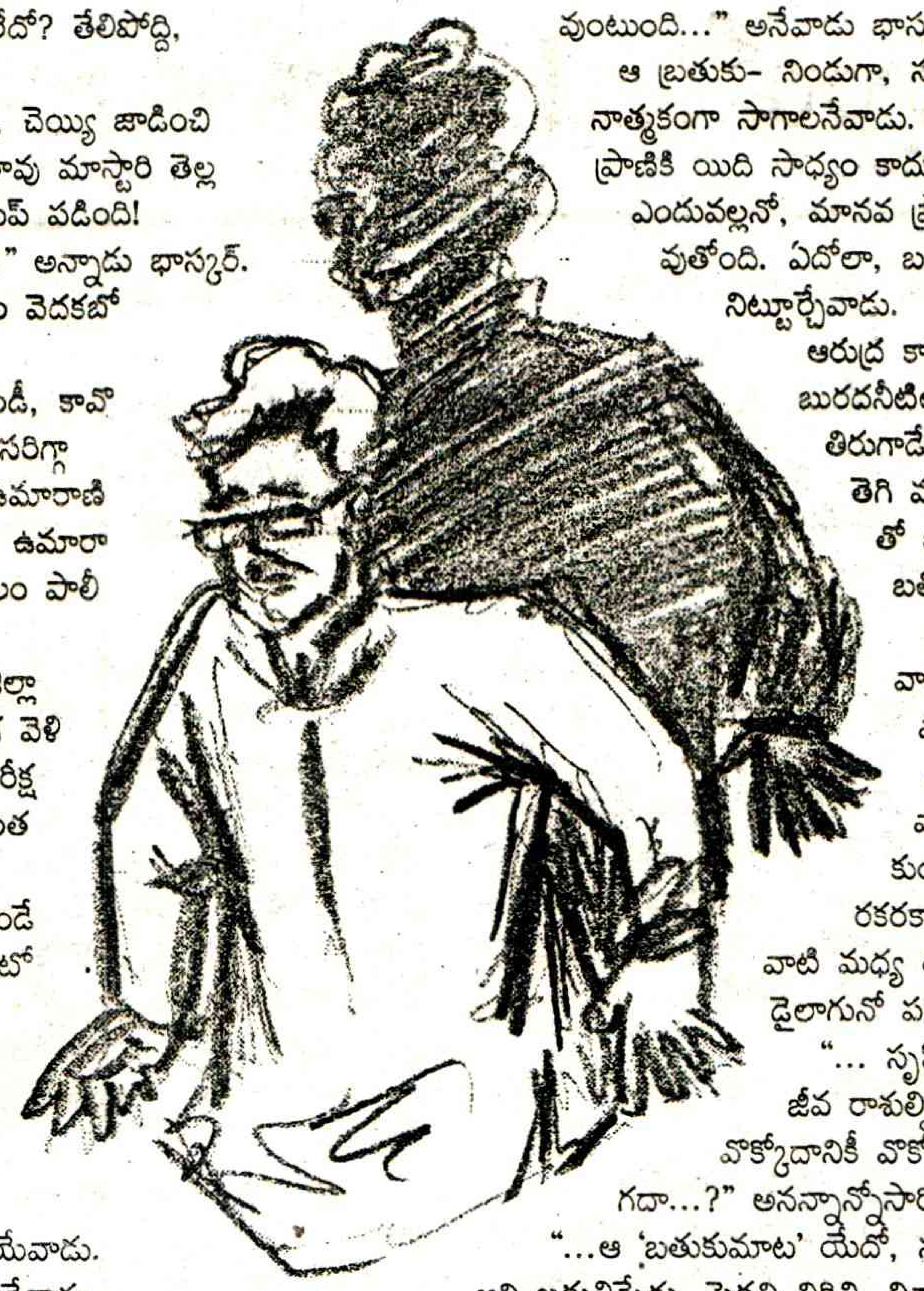

దులుపు, పెన్నులో ఇంక్ వుందో? లేదో? తేలిపోద్ది, దులుపు..? అన్నాడు భాస్కర్.

తెలివితక్కువగా, పెన్ను కేప్ తీసి, చెయ్యి జాడించి దులిపేను. ఈసారి సరిగ్గా, రాఘవరావు మాస్టారి తెల్ల చొక్కా ముందరి వేపు, ఇండియా మేప్ పడింది!

"...మేస్టారూ, ఇండియా మేపు..." అన్నాడు భాస్కర్.

"...వెధవల్లారా..." అంటూ బెత్తం వెదకబోయేరు మాస్టారు.

"...నా పెన్నులో యింకే... లేదండీ, కావాలిస్తే చూడండి..." అని దులిపేడు. సరిగ్గా అప్పుడే, అటు వొస్తోన్న కలిదిండి ఉమారాణి వోణీ మీద, వరల్డు మేపు పడింది. ఉమారాణి, రాజుల బొట్టెగదా, చేతిలోని కలం పాలీపీకేసి, గొట్టంలోని యింకునంతట్నీ విసిరేసింది. మనోడి మొఖమ్మీద, జిల్లా మేపు వేస్సి, ఆ పిల్ల- పిల్లరాణీలాగ వెళిపోయింది! అలా. ఆరోజు ఆఖరు పరీక్ష రాసేసి, పెన్నులు ఖాళీ జేస్సి, కేరింతలు గొడ్తూ యిళ్లకు చేరేం.

భాస్కర్ దగ్గర- ర్యాలీ సైకిల్ వుండేది. అప్పట్లో, యిన్ని బస్సులూ, ఆటోలూ లేవు. రెండో, మూడో ప్రైవేటు బస్సులుండేవి. రెండు మైళ్ల దూరంలోని హైస్కూలుకి, మేమంతా నడిచే వెళ్లేవాళ్లం తొలినాళ్లలో! భాస్కర్ ర్యాలీ సైకిల్ మీద ఒక్కడే, రఁయ్యిమని వెళిపోయేవాడు. కొద్దిరోజులకి- నన్ను సైకిలెక్కించుకునేవాడు, మరికొన్ని రోజులకు నర్సింగరావుని! రోజులు గడిచేకొద్దీ, మిత్రబృందం పెరిగిపోయింది. చివరికి, సైకిల్ నిండా మిత్రుల పుస్తకాల సంచీలూ, కేరేజీలూ తగిలించి, మిత్రుల్తో కబుర్లాడ్తూ, నడిపించుకు వచ్చేవాడు.

భాస్కర్రావు మాకంటే వొక యేడాది పెద్ద. ఒక క్లాస్ మాకు సీనియర్. అయితే, నైన్త్ క్లాసులో వుండగా అతనికి గుండె రక్తనాళాల్లో యేదో యిబ్బందొచ్చింది. ఆసుపత్రిలో మూడు మాసాలు వుంచేసారు. చావుదప్పి బతికేడు. ఎటెండెన్స్ చాలక ఆ యేడాది నైన్త్‌లో వుంచేసారు. ఎయిత్ పాసయి- మేము నైన్త్‌లో క్లాస్‌మేట్సయ్యేం.

"...ఆ రోజు, మళ్లీ స్కూలుకొస్తూ; నీ రాకకు టైముందింకా. మీ ఫ్రెండ్సు వొప్పుకోరు. అంచేత వుండు, ఆళ్లతో కలిసి, బోల్డు ఘన కార్యాలు చెయ్యాలింకా నువ్వు. ఉండిపో, టైమయిన్నాడు- మీమే తీసుకుపోతాం అని యముడి దూతలు, నన్ను వుంచీసేరు, అనిగదా అన్నాడు! ఇపుడు చెయ్యాల్సిన ఘనకార్యాలు చెస్నాడని; ఫ్రెండ్సుకి వొక మాటేనా చెప్పకుండా..." దుఃఖం కమ్ముకుపోగా, నాతోపాటు పాత జ్ఞాపకాల్నే తడుముకొని, కుమిలిపోతూ పలికేడు నర్సింగ...!

ఇంతలో సెల్ మోగింది.

"...బహుశా బాడీని ఊరు తీసుకెళ్లకపోవచ్చు. అంత్యక్రియలు, యిక్కడే లాగుంది, గంటకో, ఘడియకో చిన్నకూతురు వొస్తాదట; ఆమె కోసం చూస్తన్ను. ఔనుగదా? మరి ఊరికెందుకు? ఊరిలో యేముందతనికి? ఎవరున్నారతనికి..." సెల్ ప్రశ్న.

ఏమీ లేవా...?

ఏమియునూ లేవా..? పడతీ... యేమియునూ లేవా...?

నాగావళి నదీ, ఇసుకతిన్నెలు, మామిడి తోటలు, ఎలిమెంటరీ స్కూలు గ్రౌండూ, నాయుడోరి గడపలూ, తెలుకలోళ్ల గానుగ సాలలు, గొల్లల మేకల మందలు, పశుల సాలలు, ఊరి వీధుల్లో ఆటపాటలూ- యేవీ, అతనివి కావా...? పొట్టకూటికి ఊరు నించి వలసబోతే- యిక వేళ్లు తెగిపోయినట్టేనా...?

"... ఎక్కడ పుట్టాలా? ఎక్కడ చావాలా? ఎప్పుడు పుట్టాలా? ఎప్పుడు చావాలా? అన్నది మన చేతిలో లేదు. బతుకే మన చేతిలో వుంటుంది..." అనేవాడు భాస్కర్.

ఆ బ్రతుకు- నిండుగా, స్వచ్ఛంగా, కళాత్మకంగా, సృజనాత్మకంగా సాగాలనేవాడు. మానవ ప్రాణికి తప్పా, మరో ప్రాణికి యిది సాధ్యం కాదు.

ఎందువల్లనో, మానవ ప్రాణికీ అలాంటి బ్రతుకు దూరమవుతోంది. ఏదోలా, బతికేస్తున్నాడు మానవుడని, నిట్టూర్చేవాడు.

ఆరుద్ర కార్తె వానలో తడుస్తూ, నారుమడి బురదనీటిలో మునగా, తేలా కొట్టుకుంటూ, తిరుగాడే, వానపాములాగా- బ్రతుకు తెగి ముక్కలయినా, మొండె పు ముక్కతో బతుకు సాగించాలి. బతుకుతూ, బతికించాలి-అనేవాడు.

అలాగే జీవించేడు. చుట్టూ వున్న వారిలో జీవన చైతన్యాన్ని నింపేవాడు. జనాలకేగాదు, జంతుజాలాలకూ జీవ చేతనను కలిగించేవాడు. చిలుకలు, నెమల్లు, కోళ్లు, కుందేళ్లు, కుక్కలు, కోతులు... రకరకాల జీవాలు- అతడి చుట్టూ! వాటి మధ్య తిరుగాడుతూ, యే నాటకంలోని డైలాగునో పలుకుతూ కన్పించేవాడు.

"... సృష్టికర్త గూడా- యిలాగే రకరకాల జీవ రాశుల్ని చేరదీసీ, లాలించీ, ఆ జీవులు వొక్కోదానికీ వొక్కో బతుకుమాట నేర్పుతాడేమో గదా...?" అనన్నానోసారి, భాస్కర్‌తో.

"...ఆ 'బతుకుమాట' యేదో, సృష్టికర్త నాకు నేర్పినట్ల లేదు..." అని బదులిచ్చేడు, పెదవి విరిచి, విచారంగా!

అప్పటికి భాస్కర్, బొబ్బిలి మహారాజా కాలేజీలో పీ.యూ.సీ. చేసాచ్చేడు. విజయనగరం మహారాజా కాలేజీలో డిగ్రీ చేయాలనుకున్నాడు. కానీ వరుసగా రెండేళ్ల కరవు, రైతుల్ని కుదేలు జేస్సింది. ఎస్సెల్సీతో ఆగిపోయిన మాకు- భాస్కర్ తోడయ్యేడు, అప్పుడు.

"...మహారాజా కాలేజీలైతే వున్నాయిగానీ; మన్లాటోళ్లకి చదువు అవకాశం కల్పించే మారాజులు మాత్రం లేరువోయ్. ఇక మన ఊరే మనకి విద్యాలయం, విశ్వ విద్యాలయం..." అన్నాడు. ఊరి గురించి ఆలోచించటం, ఊరి నుంచి నేర్చుకోవటం, ఊరికి నేర్పటం- గ్రంథాలయ స్థాపన, యువజన సంగం, రాత్రి పాఠశాల, నాటకాల ప్రదర్శన, సమాజాన్ని సంస్కరించే భావజాలంతో...

అప్పట్లో, విశాఖపట్నంలో ఓర్ హేండ్లింగ్ వర్క్ సబ్ కాంట్రాక్ట్ పొందిన రాజుగారు, భాస్కర్ తండ్రికి మిత్రుడు. కొడుకు- వ్యవసాయపు పనుల్లో, శారీరక శ్రమకు తట్టుకోలేకపోతున్నాడనీ, యింకోవేపు, సంగాలూ, సంస్కరణలూ, నాటకాలూ అంటూ చెడిపోతున్నాడనీ, మిత్రుడితో చెప్పుకుంటే, ఆ మిత్రుడు, భాస్కర్‌కి ఉద్యోగమిచ్చేడు.

ఉద్యోగమంటే- ఎలక్ట్రికల్ కేబుల్ బండిల్స్ లాగడం, ఎలక్ట్రీషియన్‌కి, కటింగ్ ప్లేయరూ, వైర్లూ, స్విచ్‌బోర్డులూ, సిగరెట్లూ, టీలూ అందివ్వడం; సాయంత్రం డూటీ దిగిపోయేక, దగ్గరలోని కొబ్బరితోట ఏరియా సారా దుకాణంల ఎలక్ట్రీషియన్‌కి సీసా, చీకులూ అందివ్వటం, సరదా పుడితే, తనూ పుచ్చుకోవడం- యే రాత్రికో కంచరపాలెం మెట్టలోని ఒంటి స్త ంబపు దాబా గదికి చేరి నిద్రబోవటం- తెల్లారగానే, మళ్లీ నిన్నటిని కొనసాగించటం...

"ఉండలేకపోయేనోయ్. అదొక ఉజ్జోగమా...?" కష్టమ్మీద నెల రోజులు చేసి, వొచ్చేసాడు.

"... ఆ సఁవుద్రం, ఆ సల్లటి గాలీ, ఆ మేడలూ, ఆ కార్లూ, ఆ కార్లలోని కళ్లు పట్టని మనుషులూ, ఆ రోడ్లూ, ఆ వీధులూ, సాల్లు! ఆట్ని- సూస్తే కడుపు నిండిపోద్ది. మరేటక్కర్లేదు...!

అలాటివన్నీ వొదులుకొని యెలాగ వొచ్చీసేవో? యేటో? ఇక్కడేటున్నాయి... సూసుకోని బతకడంకి? పండని బూములూ పనికిరాని మనుసులూ, యాసురోమనే వీదులూ... యివేగదా! కుక్కలూ,

పందులూ, పిల్లులూ, పిట్టా పిచ్చికలే గదా- నీ చుట్టూ! ఇవే గదా నీ చుట్టూ...! ఈట్ని జూస్తే, కడుపు నిండతాదా? సీ! ఏమ్మనిసివో...? ఎలాగ బతకతావో...?" అని, తండ్రి కోపించినాడో, శోకించినాడో...!

ఆ మాటలు గుర్తుకొచ్చి- బతుకుమాట భగవంతుడు నేర్పలేదు నాకు- అనన్నాడు.

ఆ సరికి- కొద్దినాళ్లే ఊళ్లో వున్నాడు. ఒకటో, రెండో నాటకాలు ప్రదర్శించేం. భాస్కర్‌కి, అవీ నచ్చలేదు. అసలు, మనకి మంచి నాటకాలు లేవనేవాడు. ఒక 'బొమ్మలాట', వొక 'జముకుల కథ', వొక 'జాలరి భాగోతం' లాటివి- మన చిన్నతనాన మనల్నీ, మన పెద్దల్నీ కట్టి పడేసేవి. ఇప్పుడు మన కళారూపాలు- అలా ప్రేక్షకుల్ని ఆకర్షించటం లేదనీవోడు. నువ్వే రాయగూడదా, అంటే- తల పంకించి, వూరుకునీవోడు. సడన్‌గా- జాలరి భాగోతం నేరుద్దామన్నాడు. అన్నట్టుగానే, జాలరి భాగోతం ఆటా, పాటా నేర్చుకోడానికి, పార్వతీపురం దగ్గరి 'ఉద్దవోలు' గ్రామం వెళ్లేడు.

భాస్కర్- భాగోతం నేర్చుకొని వొచ్చేసరికి, నేను ఊరొదిలి విశాఖపట్నం వొచ్చేసాను. వ్యవసాయమ్మీద ఆధారపడి బతకలేవు, విశాఖపట్నానికి, ఓర్ హేండ్లింగు ప్లాంటూ, స్టీలు ప్లాంటూ, యింకేవో కర్మాగారాలూ వొస్తన్నాయి. టెక్నికల్ కోర్సులు చెయ్యి, ఉద్యోగాలు దొరుకుతాయని, అప్పారావు పట్నాయక్‌గారు- నన్నూ, నా తండ్రినీ రోజూ సతాయిస్తే- ఐటిఐలో చేరేను. నా తర్వాత నర్సింగరావూ విశాఖ వొచ్చేడు. వాళ్ల బంధువొకాయన, వొక కంపెనీలో వాచ్‌మేన్ నౌకరీ యిప్పించేడతనికి. భాస్కర్ గూడా, విశాఖ వొచ్చేస్తే బాగుణ్ణు అనుకునే వాణ్ణి.

ఆ రోజుల్లో, విశాఖ నగరం మా పల్లెటూరి యువకులకొక ఆశాదీపం. కదుక్కున్న మొహమయితే, యెవరేనా పిలిచేసరికి సిద్ధమవచ్చుని-

ఏడాదిపాటు రోగంతో తీసి, తీసి, అప్పు ఖాతాను పెంచి, తండ్రి చనిపోయేడు. అప్పటికి, నాకు కోరమండల్‌లో, ఎలక్ట్రీషియన్ నౌకరి దొరికింది. అంతకుముందు భాస్కర్ వుండే, కంచరపాలెం మెట్ట దగ్గరి గదిలోనే, నేనూ, నర్సింగరావూ వుండేవాళ్లం.

పల్లెల్లో మా పెద్దలనేవారు. చదువులు చదివేసి సిద్ధంగా వుండమనేవారు...! మేము సిద్ధమయేసరికి, రెండేళ్లు గడిచేయి. మూడో యేడాది, విశాఖ నగరం పిలుపు కోసం యెదురుచూస్తూ, ఊరిలోనే గడిపేం.

అపుడు భాస్కర్- ప్రైవేటుగా, డిగ్రీ ఫైనలియర్ చేస్తున్నాడు. ఇంకో ప్రక్క, యింకొందర్ని కూడగట్టి- జాలరి భాగోతం ప్రదర్శనలిస్తున్నాడు.

"...అతగాడిలాగా యేటికి యెదురీదడం, మరొక మానవుడికి సాధ్యపడదు. ఎదురీదీ, జెయించుకొచ్చేడు. అదీ మనోడి గొప్పతనం..." ఏవేవి జ్ఞప్తికొచ్చేయో, నర్సింగరావు నా కళ్లల్లోకి చూస్తూ పలికేడు. మళ్లీ అంతలోనే-

"...అన్ని పరీక్షలూ ఆ దేవుడు వొరసగా వొకదాని తర్వాత వొకటి పెట్టేసేడువోయ్ మనోడికి!

ఎగ్జామినేషన్స్ సిలబస్ తెలీకగానీ; లాస్ట్ ఎగ్జామెపుడో తెలిస్తే, కలం నిండా సిరా నింపుకు, రాసీసొచ్చి- ఆ కలిదిండి ఉమారాణీలాగా, పాళీ పీకేసి, పెన్ను గొట్టం దులిపేద్దును; దేవుడి మొకమ్మీద, మానవలోకం మేప్ యేసీద్దును; అని నవ్వుతూ, నవ్వించుతుండీవోడువోయ్..." అనన్నాడు, దీర్ఘంగా నిట్టూర్చి.

భాస్కర్ ఫైనలియర్ డిగ్రీ అయ్యింది, అనారోగ్యంతో తండ్రి అస్పత్రి పాలయ్యేడు. తండ్రికి వైద్యం కోసం, వ్యవసాయ మదుపుల కోసం, ఇంటి ఖర్చుల కోసం- 'డబ్బు' అనే పదార్థమెంత అవసరమో, ఆ పదార్థం- మనుమల్నీ, కుటుంబాల్నీ, సమాజాల్నీ యెంతెంత యిన్ఫ్లుయెన్స్ చేయగలదో, భాస్కర్‌కి తెలిసొచ్చింది.

"... డబ్బు అనే పదార్థాన్ని యెలాగ సృష్టించడమో, బహుశా ఆ సృష్టికర్తకి గూడా తెలీదువోయ్. ఆ పదార్థాన్ని సంపాదించడంకి దోవలు తెలిస్తే, తెలవొచ్చు. ప్రభాతసేవ నుండి, పవ్వళింపు సేవదాకా- సంపాదనా పాట్లే గదా దేవుడికి! దేవుడే, ఆ పదార్థం కోసరం అన్ని పాట్లు పడితే, మానవుడింకెన్ని పాట్లు పడాలి? అనీవోడు. పడాలివోయ్, బతుకుపడవ, అపుడే సాగుతాదివోయ్ అనీవోడు! అలాగే, యెన్ని పాట్లు పడ్డాడో గదా...?" తల వేలాడేసి, నేలచూపులు చూస్తూ, భూమిని ప్రశ్నించినట్టుగా, ప్రశ్నించేడు నర్సింగరావు.

పంటల ఫలసాయం చాలేది కాదు, అప్పులు చేసేవాడు. అప్పు వాడిన వాళ్లందరూ- హరిశ్చంద్రులు కాలేరుగానీ; అప్పులిచ్చేవాళ్లందరూ నక్షత్రకులే లాగుందర్రా- అనేవాడు.

ఏడాదిపాటు రోగంతో తీసి, తీసి, అప్పు ఖాతాను పెంచి, తండ్రి చనిపోయేడు. అప్పటికి, నాకు కోరమండల్‌లో, ఎలక్ట్రీషియన్ నౌకరి దొరికింది. అంతకుముందు భాస్కర్ వుండే, కంచరపాలెం మెట్ట దగ్గరి గదిలోనే, నేనూ, నర్సింగరావూ వుండేవాళ్లం.

భాస్కర్‌ని పరామర్శించడానికొచ్చినపుడు- ఊరొదిలీయాలేమో? నేనూ విశాఖ వొచ్చేయాలేమో? ఆలినీ, బిడ్డనీ, రాజ్యాన్నీ వొదిలీసో? పోగొట్టుకునో? హరిశ్చంద్రుడు వారణాశి వొచ్చినట్టు- నేను విశాఖపట్నం వొచ్చీయాల! ఆలుబిడ్డలూ, రాజ్జెంవూ లేవుగానీ- పంటభూమినీ, యింటినీ నక్షత్రకుడికి జమజేసి, వొచ్చీయాలి- అనన్నాడు. తండ్రి మరణం తర్వాత, కుటుంబ బాధ్యత తనే తీసుకోవాలిగనక, అందుకు సంసిద్ధమై, కావడెత్తుకున్నట్టు కన్పించేడు. తల్లీ, తమ్ముడూ, వొక పెళ్లియీడు చెల్లీ- బరువులు!

"... ఇంటినీ, ఊరినీ వొదిలేసి రావలసినందుకూ, భూమి అప్పులకింద పోయినందుకూ, మానవుడేమి బాధపడ్డాడో, యేమోగానీ; తన చుట్టూరా తిప్పుకు పెంచిన జీవరాశిని వొదలలేకా, తనతో తీసుకురాలేకా దుఃఖంతో కుమిలిపోయేడు. ఊరికి దూరంగా నున్న అడవికి తీసుకెళ్లి, ఆ జీవాల్ని అడవిలో వొదిలేసొచ్చి- చాలాసేపు యేడిచేడువోయ్...! తల్చుకుంటే యిప్పుడు దుఃఖమొస్తుంది, నాకు...? భాస్కర్, ఊరొదిలినప్పటి ఘటనను చెప్పుకొచ్చేడు నర్సింగ్.

అతను, విశాఖపట్నం వొచ్చింతర్వాతే కలిసేం. సీతమ్మధారలో యిల్లు అద్దెకు తీసుకొన్నాననీ, కుటుంబాన్నంతట్నీ తీసుకొచ్చేసాననీ- కబురు జేస్తే, వెళ్లి కలిసేను.

పచ్చళ్ల వ్యాపారం ఆరంభించేడు.

"...అదేటోయ్? విశాఖపట్నానికి కొత్త కొత్త కంపెనీలూ, కర్మాగారాలూ వొస్తన్నాయి గదా...?" అనన్నాను.

"అయితే...?" ప్రశ్నించేడు.

"...అవన్నీ, విశాఖపట్నంల లాభాలకోసమొస్తన్నాయిగానీ మన బతుకుతెరువు కోసమే రావట్లేదన్నాడు... గదవోయ్..." అని, ఆనాటి మాటల్ని, జ్ఞాపకం చేసేడు నర్సింగరావు.

అయినా- వాటిల్లో దేంట్లోనో బతుకుతెరువు వెదకొచ్చుగదా, అనంటే- "చ్చు"; అయితే, పచ్చళ్ల వ్యాపారం బతుకుతెరువు గాదేటి- అనడిగేడు...! ఏం చెప్తాం...?

పచ్చళ్ల వ్యాపారంతో పడగలెత్తీ, ప్రక్కన చిట్‌ఫండూ, సిన్మా బిజినెస్‌లూ జేసి; 'కష్టించి పని చేయటం, క్రమశిక్షణా, విశ్వసనీయతా అనే గుణగణాలతో, విఫణీ గణానికి, 'మార్గదర్శులైన వారుండగా- కేవలం, ఆ మూడు గుణగణాలు మాత్రమే, మూలధనమయిన, మా వాడు మాత్రం- పచ్చడైపోయేడు.

"...వ్యాపారం, నీ తత్వానికి నప్పదన్నాం" మిత్రులం! అపుడు- అయితే, భోజనం ముఖ్యమా, విశ్వాసాలు ముఖ్యమా అన్నకాడకి, మనం చేరామన్నమాట. చూద్దాం- అన్చెప్పి, మరికొన్నాళ్లదే వ్యాపారాన్ని సాగించేడు.

(ముగింపు వచ్చేవారం)